

УДК 330 : [330.322] : [339.9] (477) (438)

Бабій Г.Я.,
здобувач

ДУ "Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України"

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПРИКОРДОННИХ ІЗ ПОЛЬЩЕЮ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Babiy H.Ya.

applicant of scientific degree

*State institution "Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine"*

INSTITUTIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF INTENSIFICATION OF INVESTMENT AND INNOVATION PROCESSES IN THE BORDER REGIONS WITH POLAND IN THE REGIONS OF UKRAINE AT THE PRESENT STAGE OF EUROPEAN INTEGRATION

Постановка проблеми. На сучасному етапі європейської інтеграції дедалі більшої актуальності набуває проблема пошуку адекватних механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних з ЄС регіонах України. Передусім це стосується українсько-польського транскордонного регіону, який має найбільшу площу з-поміж усіх згаданих транскордонних регіонів, містить переважачу частку населення, що мешкає в сусідніх з ЄС областях України, а також займає центральне положення з погляду розташування магістральних шляхів сполучення між Україною та країнами-членами ЄС.

Пріоритетного значення, з погляду системної трансформації механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у межах українсько-польського транскордонного регіону, в сучасних соціально-економічних умовах набуває удосконалення інституційно-правового середовища інвестиційно-інноваційного розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі. Адже саме інституційно-правові рамки формують базис для розвитку усіх сфер транскордонної економіки, включаючи створення умов для ефективного використання та нарощування її інвестиційно-інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на актуальність цієї проблеми, різним аспектам її дослідження приділялась достатня увага вітчизняних і закордонних науковців. Передусім це стосується публікацій І. Бабець, В. Борщевського, В. Гейця, І. Гончаренко, С. Давимуки, І. Журби, С. Ішук, К. Куцаб-Бонк, А. Мокія, Н. Павліхи, Л. Созанського, Р. Федана, Л. Федулової, О. Цісінської та інших дослідників.

Так, С. Давимука та Л. Федулова відзначають, що інституційний механізм формування креативного сектору економіки в регіонах України має ґрунтуватися насамперед на становленні й посиленні ролі регіонального управління інноваційними процесами. Це актуалізує потребу в удосконаленні організаційно-економічного устрою на регіональному рівні, особливо у частині ефективного використання інноваційного потенціалу малих і середніх підприємств та інтелектуальної активності місцевих громад [2, с. 25].

С. Ішук та Л. Созанський акцентують увагу на тому, що інноваційна активність і виробничо-господарська ефективність польських воєводств, які межують з Україною, є значно вищими, ніж у сусідніх із ними областях нашої держави, відзначаючи, що, поряд з іншим, це зумовлюється також інституційно-правовими чинниками [3, с. 78].

На думку О. Цісінської, розробка та вдосконалення спільних механізмів взаємодії в українсько-польському транскордонному регіоні на сучасній інституційно-правовій основі є запорукою плідної транскордонної кооперації, спрямованої на подолання соціально-економічного розриву між адміністративно-територіальними одиницями цього транскордонного регіону [8, с. 160].

К. Куцаб-Бонк вважає, що удосконалення інноваційних важелів стимулювання транскордонної конвергенції між Україною та ЄС, зокрема в українсько-польському транскордонному регіоні, тісно пов'язане з інтенсифікацією спільних наукових досліджень та інноваційних розробок на основі

закладення нових сенсів у парадигму двосторонньої транскордонної співпраці, включаючи переосмислення тієї ролі, яку відіграє вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону в нарощуванні інноваційного потенціалу та підвищенні якості життя мешканців сусідніх прикордонних регіонів [4, с. 21].

В. Борщевський вказує на те, що при дослідженні системи українсько-польського економічного співробітництва доцільно поєднувати точні або розрахункові економічні величини, включаючи обсяг прямих іноземних інвестицій, з абстрактними індикаторами. Особливо актуальним такий підхід, на думку автора, є в контексті дослідження інституційних аспектів економічної оптимізації двостороннього співробітництва. Це дозволяє досягнути необхідного рівня релевантності при ідентифікації тих ринкових інститутів, які сприяють досягненню оптимальної траєкторії українсько-польського економічного співробітництва [1, с. 15].

Разом з тим, до цього часу залишаються недостатньо висвітленими такі аспекти цієї проблеми, як окреслення напрямів адаптації існуючого інституційно-правового забезпечення до актуальних завдань українсько-польського інвестиційно-інноваційного співробітництва у транскордонній площині на сучасному етапі європейської інтеграції, зокрема у світлі виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення основних проблем та окреслення пріоритетних напрямів інституційно-правових змін у контексті активізації інвестиційно-інноваційних процесів у прикордонних із Польщею регіонах України на сучасному етапі європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважаючи на те, що на міждержавному рівні в цілому вже окреслено коло магістральних напрямів здійснення інституційно-правових змін у руслі політики європейської інтеграції України, що підтверджено положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, основний акцент уваги у найближчій перспективі має бути зміщений у бік регіональної та субрегіональної площин інституціоналізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні.

При цьому конкретні заходи з удосконалення інституційно-правового середовища українсько-польського транскордонного співробітництва в інвестиційно-інноваційній сфері мають враховувати положення діючих на сьогодні стратегій регіонального розвитку відповідних областей України, які межують із Польщею.

Зважаючи на це, першочерговими кроками, спрямованими на поліпшення інституційно-правового середовища функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів у сусідніх із Польщею областях України, мають стати узгоджені дії органів їх місцевого самоврядування зі своїми польськими відповідниками, які забезпечать формування спільних інституційно-правових засад нарощування інвестиційно-інноваційного потенціалу розвитку.

Передусім це стосується створення низки транскордонних просторових утворень, у межах яких виникатимуть сприятливі інституційні передумови, підкріплені відповідним інфраструктурним забезпеченням, для генерування інноваційних ідей та реалізації інвестиційних проектів, пов'язаних з їх комерціалізацією. Це дасть змогу налагодити дієвий інституційно-правовий механізм функціонування транскордонних інвестиційно-інноваційних ареалів, кожен з яких спеціалізуватиметься на певних видах економічної діяльності.

Одним із таких транскордонних «інноваційних ареалів» може стати «розумний простір» або «розумна територія» (smart area), який би об'єднував низку сусідніх прикордонних територій навколо ідеї створення спочатку «розумних міст» (smart city), а в перспективі і «розумних громад» (smart communities) і власне «розумних територій» (smart areas).

Ідея «розумного простору» нерозривно пов'язана з концепцією «розумних міст», яка виникла у Західній Європі наприкінці минулого століття як відповідь на виклики глобалізації, що супроводжувалася стрімким поширенням інформаційних технологій в усіх сферах людської життєдіяльності. Це створило сприятливі передумови для трансформації системи управління великими містами, спочатку на основі впровадження «електронного врядування», а потім і поширення інформаційних технологій на всі сфери соціально-побутового обслуговування населення та економічних взаємодій між громадян, у тому числі з використанням електронної комерції [7, с. 78].

З часом методологічні підходи, закладені в основу концепції створення «розумних міст», набули свого подальшого розвитку і поширилися на нові сфери просторового планування, у тому числі завдяки ідеям створення розумних ареалів, розумних громад, розумних сіл тощо.

Це дає підстави для висновку про можливість і доцільність ефективного використання принципів «розумного зростання» з метою створення сучасних транскордонних «розумних ареалів» у межах українсько-польського транскордонного регіону. У таких ареалах можна досягнути суттєвої синергії від співпраці органів місцевого самоврядування сусідніх прикордонних територій України та Польщі у контексті забезпечення ефективного трансферу технологій, а також модернізації інфраструктури за передовими стандартами країн-членів ЄС.

Водночас, реалізація концептуальних засад «розумного зростання» в українсько-польському транскордонному регіоні, насамперед у прикордонних із Польщею областях України, не може відбутися в рамках існуючого інституційно-правового середовища.

Наприклад, вітчизняні дослідники відзначають: «Якщо ми сьогодні подивимося на сайти міст, навіть великих і тих, що заявили про свій намір трансформуватися в Розумні, то побачимо, що їх структура управління абсолютно не пристосована до вирішення цього складного та амбітного завдання. Сьогодні управління містами здійснюється за галузевим принципом: заступники мерів, що відповідають за фінанси, транспорт, ЖКГ тощо, реалізують свої не надто пов'язані один з одним плани. Органу та керівника високого рівня, відповідального за стратегічний розвиток міста в комплексі, починаючи з розробки програми і закінчуючи інформуванням суспільства про результати її реалізації, у містах не існує. А, отже, кожне місто має обмежений ресурс, і фінансовий, і організаційний, і професійний, який повинен бути максимально ефективно використаний для створення і реалізації міської стратегії розвитку» [6].

Якщо цю ситуацію спроектувати у транскордонний вимір, то вона виявиться ще складнішою. Адже в малих прикордонних містах, а надто сільських територіальних громадах України, обмеженість ресурсів відчувається особливо гостро. Крім того, сьогодні частина громад в українсько-польському прикордонні проходять пост-об'єднавчі процеси, пов'язані з проведенням адміністративно-територіальної реформи, яка супроводжується для них цілою низкою невирішених адміністративно-управлінських проблем, а інша частина – до цих трансформацій готуються. Додаткових труднощів додає необхідність узгодження різних аспектів управління містами та громадами з українського та польського боків кордону з метою формування інтегрованих систем управління, яких потребує реалізація концепції «розумного розвитку».

Це ставить на порядок денний необхідність розробки низки інституційно-правових новацій, необхідних для втілення в життя ідеї створення транскордонних «розумних ареалів», які об'єднуватимуть сусідні прикордонні території України та Польщі.

По-перше, йдеться про поступове втілення в життя інституційно-правового підходу, орієнтованого на формування в малих прикордонних із Польщею містах України та відповідних прикордонних сільських територіальних громадах нашої держави нової структури управління, адекватної потребам впровадження концепції «розумного розвитку». Передусім це стосується впровадження низки адміністративно-управлінських посад, які відповідатимуть за створення інтегрованих інформаційних систем управління та уможливлуватимуть формування гнучких механізмів адаптації до них усіх комунальних і господарських служб міста (громади). Разом із цим доцільно надати відповідної інституційно-правової легітимізації таким важливим ланкам моделі «розумного розвитку», як електронний документообіг, бюджети участі, міжсекторне партнерство тощо.

По-друге, зважаючи на співпадіння основних стратегічних та операційних цілей розвитку сусідніх із Польщею прикордонних областей України та суміжних із ними воєводств Польщі, зокрема у контексті реалізації їх інвестиційно-інноваційного потенціалу, окрему увагу слід приділити розробці виконавчих протоколів до цих стратегій. Такі виконавчі протоколи мають втілюватися у життя через затвердження річних програм соціально-економічного розвитку для кожного прикордонного регіону, а також для відповідних адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального та локального рівнів. При цьому вказані програми повинні підкріплюватися бюджетуванням, яке визначатиметься річними бюджетами розвитку для кожної окремої міської чи сільської територіальної громади. Аналогічний механізм доцільно запровадити при виконанні спільних транскордонних стратегій розвитку, які сьогодні діють в українсько-польському транскордонному регіоні та об'єднують стратегічні цілі сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі та їх окремих територіальних громад.

По-третє, на базі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також ґрунтуючись на пріоритетах і положеннях ініціативи Східного партнерства, необхідно здійснити інституційно-правове підкріплення транскордонних ініціатив, спрямованих на впровадження в українсько-польському транскордонному регіоні моделі «розумного розвитку» шляхом створення в його межах окремих транскордонних «розумних ареалів». Передусім це стосується започаткування низки транскордонних пілотних проєктів, які передбачатимуть формування транскордонних інтегрованих інформаційних мереж управління місцевим розвитком, впровадження принципів «розумного розвитку» в окремих малих прикордонних містах-партнерах України та Польщі, з подальшим об'єднанням їх в локально-інтегровані системи, створення транскордонних транспортно-логістичних хабів на базі сусідніх прикордонних територіальних громад, локалізованих з українського та польського боків кордону, зокрема в місцях функціонування відповідних пунктів пропуску через державний кордон.

Разом із цим, суміжні прикордонні регіони України та Польщі мають співпрацювати разом у процесі розробки планів та вибору пріоритетів спільної роботи, узгоджуючи при цьому проєкти та програми розвитку без дискримінації населення жодної зі сторін. У такому разі залучення українських регіонів у сучасні форми інноваційного співробітництва з польськими партнерами, особливо в інституційно-правовій площині, стане першим кроком до адаптації мешканців прикордонних територій нашої держави до соціально-економічних стандартів ЄС [5, с. 44].

Висновки з проведеного дослідження. Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні є важливою ланкою його економічного розвитку. Проте їх подальша активізація потребує інституційно-правових змін, спрямованих на забезпечення сучасних правових стандартів для впровадження принципів «розумного зростання». З цією метою необхідно адаптувати систему управління місцевими територіальними громадами, яка формується у прикордонних регіонах України на сучасному етапі адміністративно-територіальної реформи, до діючих стандартів ЄС, зокрема Польщі. Крім того, важливо сформувати інституційно-правові основи для реалізації спільних транскордонних інноваційних ініціатив, передбачених стратегіями розвитку сусідніх прикордонних регіонів України та Польщі, а також розробити адекватні механізми залучення фінансових ресурсів ЄС з метою реалізації в українсько-польському транскордонному регіоні сучасних інвестиційно-інноваційних проектів.

Подальші дослідження у цьому напрямі можуть стосуватися розробки інституційно-правового інструментарію для впровадження нових стандартів інвестиційно-інноваційного співробітництва в різних сферах економіки українсько-польського транскордонного регіону. Передусім це стосується наукового та навчально-освітнього секторів, сфери ІТ-технологій, галузі відновлюваної енергетики тощо.

Література

1. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво у світлі сучасних теорій оптимізації / Віктор Борщевський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 11-18.
2. Давимука С. Підходи до формування інноваційної екосистеми креативної економіки регіону / Степан Давимука, Любов Федуллова // Регіональна економіка. – 2017. – № 3. – С. 17-27.
3. Іщук С. Промисловість України і Польщі: порівняльна оцінка конкурентних переваг / Світлана Іщук, Любомир Созанський // Регіональна економіка. – 2017. – № 1. – С. 72-81.
4. Куцаб-Бонк К. Інноваційні важелі стимулювання транскордонної конвергенції між Україною та ЄС / Катажина Куцаб-Бонк // Інноваційна економіка. – 2016. – № 7-8. – С. 18-22.
5. Лебедева А. Формування класифікаційних ознак, рівнів та напрямків розвитку форм транскордонного співробітництва / Анна Лебедева // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2016. – № 10 (20), 1 т. – С. 39-45.
6. Розумні міста: чи можливі вони в сучасній Україні? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kuluar.com.ua/2016/01/28/rozumni-mista-chy-mozhlyvi-vony-v-suchasnij-ukrajini/>
7. Соколовська О. Smart City: використання інформаційно-комунікативних технологій у місцевому самоврядуванні / О. Соколовська // Аспекти публічного управління. – 2014. – № 11-12 (13-14). – С. 77-85.
8. Цісінська О. Інституційно-правова основа розвитку українсько-польського транскордонного регіону / Оксана Цісінська // Регіональна економіка. – 2015. – № 4. – С. 151-162.

References

1. Borshchevskiy, V. (2009), "Ukrainian-Polish economic cooperation within the framework of contemporary optimization theories", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9, pp. 11-18.
2. Davymuka, S. and Fedulova, L. (2017), "Approaches to forming of creative economy innovative ecosystem in the region", *Rehionalna ekonomika*, no. 3, pp. 17-27.
3. Ishchuk, S. and Sozanskyi, L. (2017), "Industry of Ukraine and Poland: comparative assesment of competitive advantages", *Rehionalna ekonomika*, no. 1, pp. 72-81.
4. Kutsab-Bonk, K. (2016), "Innovative levers for stimulating cross-border convergence between Ukraine and the EU", *Innovatsiina ekonomika*, no. 7-8, pp. 18-22.
5. Lebedieva, A. (2016), "Forming of classification signs, levels and directions of development the cross-border cooperation's forms", *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka"*, no. 10, vol. 1, pp. 39-45.
6. "Smart cities: are they possible in modern Ukraine?", available at: <http://www.kuluar.com.ua/2016/01/28/rozumni-mista-chy-mozhlyvi-vony-v-suchasnij-ukrajini/>
7. Sokolovska, O. (2014), "Smart City: using of information and communication technologies in the local self-government", *Aspekty publichnoho upravlinnia*, no. 11-12, pp. 77-85.
8. Tsisinska, O. (2015), "Institutional and legal basis of development of the Ukrainian-Polish cross-border region", *Rehionalna ekonomika*, no. 4, pp. 151-162.

Рецензент : д.е.н., завідувач відділу розвитку територіальних громад і транскордонного співробітництва ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» В.В. Борщевський